

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Bock Jerzy

Author: Teresa Banaś

Citation style: Banaś Teresa. (2005). Bock Jerzy. W: J. Lyszczyzna, D. Rott (red.), "Słownik pisarzy śląskich. T. 1" (S. 11-12). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

BOCK JERZY, Bok, Buk (1621—1690) — poeta, kaznodzieja. Znany pod kryptonimem: G.B.A.O. (Georgius Bock Archidiaconus Olsnensis).

Urodził się 12 kwietnia w Komorznie (Reynersdorf) pod Byczyną. Był synem protestanta, przybysza z Siedmiogrodu. Nauki wstępne pobierał najprawdopodobniej w Byczynie. Studiował zrazu na Węgrzech, a potem w Królewcu. W r. 1646 objął posadę nauczyciela szkoły miejskiej w Namysłowie. Dwa lata później przeprowadził się do Wołczyna w Księstwie Oleśnickim. Tutaj ożenił się z Teodora Hillberzanką, która wkrótce zmarła. Drugą jego żoną była Maria Beckerówna. Zarówno w szkole namysłowskiej, jak i wołczyńskiej odbywało się nauczanie w języku polskim. Familia Bocków świetnie władała polszczyzną, brat Jerzego — Jan — był nawet polskim pastorem w Masłowie koło Trzebnicy, z czego autorzy „Korbuta Śląskiego” wyciągnęli niekoniecznie trafny wniosek o „polskości” tej rodziny. W 1650 r. książę oleśnicki Sylwiusz Nemrod z rodu Wirtemberczyków powołał Bocka na stanowisko diakona oraz polskiego pastora. Był też w tym czasie Bock osobistym nauczycielem języka polskiego księcia Nemroda, który w r. 1651 obdarował swego pastora godnością archidiakona.

Będąc pastorem polskim w Oleśnicy, Bock pisał poezje i wzorowe kazania, wkrótce też zasłynął jako poeta i kaznodzieja. Na jego homilie, wygłaszane w języku polskim, ucześnie sam książę. Nie wszystkie dzieła oleśnickiego archidiakona dochowały się do naszych czasów. Znamy np. *Agendę tj. Porządek kościołów Ewanjelickich Księstwa Oleśnickiego* (Brzeg 1715). Pierwsze wydanie tego tekstu (najprawdopodobniej z r. 1668) zaginęło. *Agenda...* stanowi przekład oryginału niemieckiego, nad którym Bock pracował w latach sześćdziesiątych XVII w., a ostatecznie ukończył w r. 1668. Już Wincenty Ogrodziński podkreślał, iż dzieło to napisane zostało „świetną polszczyzną”, a jego styl jest prosty, choć podniosły. Do *Agendy...* dodany został wiersz *Do czytelnika...* oraz modlitwa do Jezusa. Książka ta miała ogromną popularność na Śląsku, stała się nawet tekstem urzędowym polskich protestantów w tym regionie. Ponowne jej wydanie, choć zniekształcone, ukazało się w r. 1819 w Oleśnicy (za sprawą Krystiana Boguchwał Auerbacha). Inne dzieło Bocka to *Nauka domowa* (Oleśnica 1670), napisana z okazji wesela szwagra poety — Adama Hillberga. Pod względem gatunkowym jest to epitalamium o odmianie „pouczającej”, a oprócz dydaktycznych fragmentów zawiera ono ciekawe obrazki obyczajowe. Badacze (m.in. Ogrodziński) podkreślali „udatny wiersz”, jakim napisany został utwór. Z in-

nych epitalamiów pastora oleśnickiego wymienić należy *Dziwne dwojga złączenie...* — wiersz złożony na okoliczność wesela książąt Ferdynanda i Elżbiety z rodziny panującej w Oleśnicy (tekst w rękopisie, w Bibliotece Śląskiej). Bock pisał również inne teksty okolicznościowe, np. epicedia i treny, drukowane w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XVII stulecia.

Jerzy Bock zmarł 19 listopada 1690 r. w Oleśnicy. Jego synem był Krystian Bock, notariusz książećcy w Oleśnicy.

Bibliografia

J. Bock: *Nauka domowa i wyjątki z Agendy*. Wyd. W. Ogrodziński. Katowice 1936.

J. Sinapius: *Olsnographia oder eigentliche Beschreibung des Oelsnischen Fürstentums in Niederschlesien*. Bd. 1. Leipzig 1707, s. 163—164, 187—188; G. Hahnel: *Zur Geschichte der Schlosskirchen und kirchlichen Lebens im Herzogtum und in der Gemeinde Oels*. Oels 1910, s. 98; P. Musioł: *Literatura śląsko-polska XVIII wieku*. „Zaranie Śląskie” 1932, R. 8, z. 1, s. 1; *Polski słownik biograficzny*. T. 2. Red. W. Konopczyński. Kraków 1936, s. 177; W. Ogrodziński: *Wstęp*. W: J. Bock: *Nauka domowa i wyjątki z Agendy*. Katowice 1936, s. I—LXI; W. Ogrodziński: *Zapomniany pisarz polsko-śląski Jerzy Bock*. Katowice 1936—1937. Komunikaty Śląskiego Instytutu Naukowego, seria 2, nr 3, s. 1—5; Z. Hierowski: *Drogi literatury śląskiej*. „Śląsk” 1946, nr 5/6, s. 29; J. Gierowski: *Mieszczanństwo polskie na Śląsku i jego walka o język i kulturę polską w XVII wieku*. W: *Szkice z dziejów Śląska*. T. 1. Red. E. Maleczyńska. Warszawa 1955, s. 261—264; H. Dominik: *Pastora Bocka walka o polskość Śląska*. „Strażnica Ewangelicka” 1956, nr 16, s. 234—239; S. Rospond: *Dzieje polszczyzny śląskiej*. Katowice 1958, s. 290—294; J. Zaremba: *Polscy pisarze na Śląsku po wojnie trzydziestoletniej*. Katowice 1968; wyd. nast. Wrocław 1969, s. 124—165; P. Musioł: *Piśmiennictwo polskie na Śląsku do początków XIX wieku*. Opole 1970, s. 117—122; J. Zaremba: *Polska literatura na Śląsku*. Cz. 1. Katowice 1971, s. 97—111; J. Zaremba: *Piśmiennictwo ewangelickie na Śląsku. (Do roku 1980)*. W: *Udział ewangelików śląskich w polskim życiu kulturalnym*. Red. T. Wojak. Warszawa 1974, s. 44—50; *Bibliografia piśmiennictwa polskiego na Śląsku XVII i XVIII wieku*. „Śląski Korbut”. Red. J. Zaremba. Wrocław 1980, s. 78—81.

Teresa Banaś

BONCZYK NORBERT, Bontzek (1837—1893), ksiądz, poeta, założyciel polskich stowarzyszeń na Górnym Śląsku.

Urodził się 6 czerwca w Miechowicach koło Bytomia. Po ukończeniu szkoły elementarnej w Miechowicach uczęszczał do szkoły

miejskiej w Bytomiu, aby w 1851 r. podjąć naukę w drugiej klasie gimnazjum w Gliwicach. Tam też rozpoczęła się jego wielka fascynacja polską poezją romantyczną, którą poznawał na nadobowiązkowych lekcjach języka polskiego, prowadzonych przez Józefa Schneidera. Kontakt z polską literaturą pogłębiał także w okresie studiów we Wrocławiu, gdzie — po zdaniu w 1859 r. egzaminie dojrzałości — rozpoczął studia teologiczne. Uczęszczał tam na wykłady z języka i literatury polskiej, które prowadzili ks. Wincenty Kraiński i prof. Wojciech Cybulski. Będąc członkiem Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego, dał się poznać jako tłumacz poezji Friedricha Schillera.

Święcenia kapłańskie otrzymał 4 lipca 1862 r. Pierwszą jego placówką duszpasterską, do której trafił w listopadzie 1862 r., była parafia w Piekarach Śląskich, stanowiących w owym czasie nie tylko znane sanktuarium maryjne, ale i ważny ośrodek polskiego ruchu wydawniczego na Górnym Śląsku. W lutym 1865 r. przeniesiony został do parafii Najświętszej Marii Panny w Bytomiu, której proboszczem był wówczas ks. Józef Szafranek. Po jego śmierci w 1874 r. właśnie Bonczyk powołany został na administratora parafii, choć nominację na proboszcza otrzymał dopiero po 12 latach, w 1886 r., gdyż sprzeciwiały się temu władze pruskie, dostrzegając w jego osobie nie tylko jawnego przeciwnika polityki kulturkampfu, ale i rzecznika praw narodowych polskiej ludności Śląska. W Bytomiu pozostał już do końca życia. W 1892 r. otrzymał od arcybiskupa wrocławskiego kardynała Koppa propozycję piastowania godności kanonika rezydującego we Wrocławiu, nie przyjął jej jednak.

Był ceniony jako kaznodzieja, m.in. podczas dorocznych pielgrzymek na Górę św. Anny. Zainicjował też budowę poświęconego w 1886 r. kościoła pw. św. Trójcy w Bytomiu, dzięki czemu obszar szybko rosnącego miasta podzielony został na dwie parafie. Doceniając znaczenie katolickich związków i stowarzyszeń, założył w 1871 r. Towarzystwo im. św. Alojzego — polskie stowarzyszenie męskiej młodzieży katolickiej — którego koła powstały wnet przy wielu parafiach na Górnym Śląsku, prowadząc działalność kulturalno-oświatową i wychowawczą w duchu patriotycznym. Popierał też rozwój chrześcijańskich związków robotniczych, obejmując patronat nad Związkiem Wzajemnej Pomocy Chrześcijańskich Robotników Górnośląskich w Bytomiu i zachęcając księży z innych parafii do zakładania filii tego związku.

Tłumaczenie na język polski potępiającej antykatolicką politykę rządu księżki Konrada von Bolandena *Stary Bóg żyje* (Bytom